

**Àmúlò Ewì Yorùbá fún Ìmúdúró àti Ìdàgbàsókè
Ìjòba Tiwa-n-tiwa Lórílẹ̀-èdè Nàìjíríà: Àgbéyèwò
Ewì *Bírí Layé Ní Yí* Adébáyò Fálétí tí Olátúnjì kọ**

*Òkèwándé Olúwólé Tẹ̀wógboyè, PhD
& Adébáyò Adéfúnkẹ̀ Kẹ̀hìndé*

Àṣamò

Nílẹ̀ tó mọ̀ lóni nílẹ̀ Adúláwọ̀ àti ní pàtàkì, lórílẹ̀-èdè Nàìjíríà, ipènjà òlórí-òlórí ni láti mú kí ìṣeṣe tiwa-n-tiwa olóṣèlú, digi àlójyè. Nítorí náà, èrògbà ìṣe ìwádí yí ni láti ṣàmúlò ewì Adébáyò Fálétí- Bírí layé ní yí, tí Olátúnjì ṣiṣe lórí rẹ̀ ní 1982 fún ìmúdúróore, irésèwalẹ̀ àti idàgbàsókè ìjòba olóṣèlú ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà. Yíyan ewì yí jẹ̀ èyí tó ní ìṣewékú pèlú ìṣeṣe olóṣèlú àwùjọ̀ ilẹ̀ Nàìjíríà. Títorí sosiólójì lítírésò tí ó tẹ̀lẹ̀ èrò Karl Marx ní a ṣàmúlò fún itúpalẹ̀ ìṣe yí. Abala ilàna tí a máa ló ni èyí tí Eagleton (1976) ṣe agbátẹ̀rù rẹ̀: èyí tó gbà pé, ibáṣepọ̀ tó gbópọ̀n wà láàrin lítírésò àti ìṣeṣe. Ilàna yí tún ṣàfihàn pé, lítírésò kò le takété sí ọ̀rọ̀ ìṣeṣe, àtúpalẹ̀ ètò báyéṣerí àwùjọ̀ a sí máa fi nṣàfihàn hàn nípa ìṣeṣe àwùjọ̀ yálà, lórí ìṣeṣe àtíjọ̀ tàbí èyí tó wà lóde. Ilàna yí kò sé lórí ifúnkamọ̀ lórí ètò ìṣeṣe àwùjọ̀, èyí tó jẹ̀ kókó, bí ọ̀wọ̀n ìṣeṣe tó lè mú àwùjọ̀ tẹ̀stíwájú tàbí fa àwùjọ̀ séyìn. Èyí kò sì yọ̀ ewì Yorùbá sílẹ̀. Ilàna yí lòdi sí ijegàba-lé-ni-lórí, imúnisin àti irẹ̀njẹ̀ látòdò àwọ̀n olórí àti aṣájú tó wà nípa pàtàkì láràwùjọ̀ (àwọ̀n alágbára) lórí àwọ̀n m̀kúnnù (alálágbára). Látàrí èyí, ijàgbàdù àti ilàkàkà láti jàjàbọ̀ kúrò nínú ijegàba-lé-ni-lórí, kí àyípadà lè wà ni ohun tí ilàna yí ní ràn lenu bí Ifá. Àbájáde ìṣe ìwádí yí fihàn pé, ipa kèrémí kọ̀ ni ewì lè kó, fún àmúṣe àwọ̀n ètò ìṣeṣe ìjòba olóṣèlú nílẹ̀ Nàìjíríà.

Kókó-ọ̀rọ̀: máàsi, ewì, ìṣeṣe, ìjòba olóṣèlú, ìjòba ológun

Ìfáára

Kì í ṣe tuntun mọ̀ láti so pé, ipa kèrémí kọ̀ ni lítírésò ní kó nínú ètò ìṣeṣe àwùjọ̀ káàkiri àgbáyé. Kò sí ilé tí a kì í tíi dána alé, ọ̀bẹ̀ ló kàn máa ní dùn ju ara wọ̀n ló ni ọ̀rọ̀ ìṣeṣe àti àwùjọ̀ ọ̀mọ̀niyàn jẹ̀, nítorí, nípasẹ̀ ìṣeṣe àwùjọ̀ kan ní a fi ní dari tàbí ṣàkóṣo irú àwùjọ̀ bẹ̀. Lẹ̀yìn igbà tí ilàna ìṣeṣe ìjòba tiwa-n-tiwa, èyí tó pè fún ìṣeṣe ti àwọ̀n èniyàn pilẹ̀ rẹ̀, tí wọ̀n sì ní ṣàkóṣo rẹ̀, tó sì wà fún àwọ̀n èniyàn wọ̀ àwùjọ̀ ilẹ̀ Afíríkà lápapọ̀ àti ní pàtàkì ilẹ̀ Nàìjíríà, ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ìṣeṣe ajẹmósèlú ló wáyé. Ọ̀kan lára àwọ̀n ìṣeṣe yí ni àyípadà ìjòba tiwa-n-tiwa sí ìjòba ológun, èyí tó mú ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ wàhàlà àti ìṣòfò ẹ̀mí àti dúkiá dání. Títí di àsìkò yí, Orílẹ̀-èdè Nàìjíríà kò tí ì lè sun oorun àsùn-forí-lòṣùkà nídiú àgbékalẹ̀ ìjòba tiwa-n-tiwa tí kò ní ní kọ̀nù-n-kọ̀họ̀ nínú. Nítorí idi èyí, ipènjà òlórí-òlórí

ló jé, fún Afíríkà lápapò, àti ní pàtàkì, Orílẹ̀-èdè Nàìjíríà láti sàgbékalẹ̀ ìjòba tiwa-n-tiwa ti “ẹ̀mí rẹ̀ yóò gùn.” Ọ̀kan lára ilàna àmúlò láti lè mú kí ìjòba tiwa-n-tiwa digi àlòyè lórílẹ̀-èdè Nàìjíríà ni isẹ̀ iwádìí yìí dá lé lórí; pèlú amúlò ewi *Bírí Layé Ní Yí* tí Fálétí ké, tí Ọ̀látúnjì sísẹ̀ lámèétọ̀ lé lórí, pèlú ilàna Karl Marx.

Àwọn akéwì Yorùbá kò dágúnlá sọ̀rò àwùjọ, pàápàá, ọ̀rò isèlú. Nítorí, ọ̀sèlú ni à bá pè ní eegun-ẹ̀yìn tó gbé isàkóso àwùjọ ró. Bí isèlẹ̀ tó gbọ̀nngbọ̀n nídìí ọ̀sèlú bá ti sẹ̀lẹ̀, àwọn akéwì, bí alóre kì í bu ẹ̀kẹ̀kẹ̀ diwọ̀ rára. Nítorí, ohun tó ba ti kan isèlú àwùjọ terú-tomọ̀, tonílẹ̀-tàlejò, tọ̀ba-tìjòyè ló kàn. Ihà yìí ni Fálétí kọ̀ sí isèlú àwùjọ Orílẹ̀-èdè Nàìjíríà nínú ewi *Bírí Layé ní Yí*.

Isẹ̀ Adéòsun (2013) ẹ̀ ẹ̀gbéyẹ̀wò ilàna ìmọ̀-ìlò-àmì ajẹmáwùjọ fún itúpalẹ̀ isẹ̀ onà ajẹmọ̀ ewi àpilẹ̀kọ̀ Yorùbá. Ó sàkíyèsí pé, àmúlò àwọn àmì àwùjọ̀ gbodọ̀ wáyé pèlú ọ̀gangan ipò àyè àti ọ̀gagan ipò ìjẹyọ̀ asà nínú afọ̀ ajẹmewi àpilẹ̀kọ̀ Yorùbá. Àmúlò àwọn ilàna tí Adéòsun tọ̀ka sí yìí ni yóò sẹ̀rànwọ̀ láti sètúpalẹ̀ tó jinlẹ̀, èyí tí yóò mú kí itumọ̀ àwọn àmì ajẹmáwùjọ̀ tó farasin jẹ̀ mímọ̀. Oyèwálẹ̀ (2015) ẹ̀ àlàyẹ̀ nípa ìrànlowọ̀ tí ìmọ̀-abínibí lè ẹ̀ fún ìmúdúró àti ìdàgbàsókè ìjòba tiwa-n-tiwa. Ó sàfhàn rẹ̀ pé, ìmọ̀ abínibí níí ẹ̀ pèlú àbùdá iwásẹ̀, isẹ̀se ilú tàbí àwùjọ̀ àti èyà kọ̀ọ̀kan pèlú onà tí wọn ní gbà ẹ̀ àmúlò rẹ̀ fún ilọ̀síwájú àwùjọ̀. Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé, ewi àpilẹ̀kọ̀ Yorùbá ni àwọn isẹ̀ méjèjèjí tí a gbé yẹ̀wò wọ̀nyí dá lé lórí, síbẹ̀, ìmọ̀ àwọn isẹ̀ náà wúlò fún ewi alohùn Yorùbá pèlú àti pé, isẹ̀-onà ajẹmewi ni wọn jẹ̀ pèlú ewi tí à ní gbé yẹ̀wò. Onà iforere pàtàkì miiran ni sẹ̀ iwádìí yìí jẹ̀ fún ìmúdúró àti ilọ̀síwájú ìjòba tiwa-n-tiwa pèlú àmúlò ewi *Bírí Layé Ní Yí*.

Èrògbà Isẹ̀ Iwádìí yìí

Pàtàkì isẹ̀ iwádìí yìí ni láti sàgbéyẹ̀wò ewi *Bírí Layé ní Yí*, pèlú ilàna Maàsì, nípasẹ̀ àti lè mú kí a rí àwọn ohun tó forimù tàbí sọ̀kúnkùn sí wa. Èyí tí yóò fún wa ní mọ̀ nípa àmójúfọ̀ pàtàkì ewi alohùn fún ìmúdúró àti ìdàgbàsókè ìjòba olọ̀sèlú, pàápàá, ní rú àkókò yìí tí isèlú ìjòba tiwa-n-tiwa jẹ̀ “jòjòlò” nílẹ̀ Nàìjíríà.

Tiọ̀rì Karl Marx ní sọ̀kí àti ìdì isàmúlò rẹ̀

Tiọ̀rì tó tẹ̀lẹ̀ ilàna àti èrò Maàsì (Marxist theory) ni a sàmúlò fún itúpalẹ̀ isẹ̀ yìí. Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé, kì í ẹ̀ Maàsì nikan ló gbé èrò yìí kalẹ̀, lára àwọn aṣagbàterù ilàna yìí ni a tí rí Engels, Fitcher, Mao, Caudwell, Lenin, Duvignaud, Lukas, àti Goldman. Ohun tó múmú láyà Maàsì àti ojùgbà rẹ̀ Engels jù lọ̀ ni: ètò isèlú, isúná

àti ètò ọ̀rọ̀-ajé àwùjọ. Abala ètò ìṣẹ̀lú yìí gan an ni a fúnka mọ́ nínú ìṣẹ̀ yìí láti ṣàtúpalẹ̀ *Bírí Layé Ní Yí*.

Ìlànà yìí so títẹ̀ mọ́ ìmọ̀ ìjìnlẹ̀ èrò nípa ìtàn ìrírí-ẹ̀dà àti ètò ìlànà ìṣẹ̀lú àwùjọ. Ètò ìṣẹ̀lú àwùjọ jẹ́ ọ̀tẹ̀ àti ọ̀wọ̀n tó gbé àwùjọ ró. Bí èyí bá rí bẹ̀ẹ̀, a jẹ́ pé, wẹ́ékú ni ìṣàmúlò ìlànà yìí ṣe láti ṣàtúpalẹ̀ ewi *Bírí Layé Ní Yí*, àti pé, ihun ìlànà ètò ìṣẹ̀lú àwùjọ lè kópa rí-lá-nlà, nípa bóyá, àwùjọ kan yóò ní ìlọ̀síwájú tàbí ì-fáséyìn. Nínú ìlákàkà àti wà nípò aláṣe nídií ìṣẹ̀lú, ìkọ̀lura kò lè sàì wáyé, nítorí ọ̀kan lára àbùdá ọ̀mọ̀niyàn ni lati jàjàgbara lówùjọ. Èrò yìí ni Ògúnṣínà (2006, o. i. 17) gbé kalẹ̀ pé: “The history of man is the history of class struggles” (Ìtàn ẹ̀dà ọ̀mọ̀niyàn jẹ́ ìtàn ìjàjàgbara). Èrò yìí sun jáde láti ara èrò Yorùbá pé, ilé-ayé, ilé ogún ni.

Bí ìkọ̀lura bá ti wà láààrin ẹ̀lẹ̀gbẹ̀jẹ̀gbẹ̀ lówùjọ-olówó sí tálàkà/kòlà-kò-ṣagbe, ẹ̀gbẹ̀ ọ̀ṣẹ̀lú kan sí ẹ̀kejì, olórí àti aráálú, dàrúdàpọ̀ yóò wáyé. Ìwà ìbí ò ju ìbí, bá a ti bẹ̀rú la bọ̀mọ̀, ló nì bí àkọ̀lùkọ̀gbà lówùjọ (Ọ̀pẹ̀fẹ̀yìntímí 1997). Bí a ti n fa gbùrù, bẹ̀ẹ̀ ni, gbùrù yóò bẹ̀rẹ̀ sí fagbó. Àwọ̀n ẹ̀gbẹ̀ tí ẹ̀èkù idà wà lówọ̀ wọ̀n yóò jẹ́ gàba lé àwọ̀n aláilágbára lórí, pàápàá, ìgàba-léni-lórí nídií ìṣẹ̀lú àwùjọ, èyí ló múmú láyà Máàsi àti àwọ̀n ẹ̀mẹ̀wà rẹ̀, tí kò sì se é fojú rẹ̀nà nínú ewi *Bírí Layé Ní Yí* tí a múlò fi ṣàtẹ̀gùn ìṣẹ̀ ìwádíí yìí.

Àkọ̀lùkọ̀gbà nípasẹ̀ ìjàjàgbara tàbí àti dépò àṣe yìí lè ṣokùnfà àyípadà lówùjọ nípasẹ̀ àti ṣe àyípadà èrò báyéṣerí kan lówùjọ. Ṣé ìgbà kan ò lolé ayé gbó. Ogunṣina (2006, o. i. 22 & 3) gbé èrò yìí kalẹ̀ pé:

The main conception of Marxist literary sociology is that the relationship of literature to society as a whole, can only be understood through its relationship to the ideology which prevails in that society. . . . The philosophers have only interpreted the world in various ways; the point is to change it, has strongly influenced people's thought.

Kòmóòkùn ìṣẹ̀-ọ̀nà ajemáwùjọ tí ó tẹ̀lé èrò Máàsi ni àjọṣepọ̀ láààrin lítírẹ̀ṣọ̀ àwùjọ lápapọ̀ pé fún ìbátan àwọ̀n ètò báyéṣerí tó wà ní àwùjọ...Àwọ̀n onímọ̀ ìmọ̀ ìjìnlẹ̀ èrò ti tùmọ̀ ayé lónírúurú ọ̀nà, kókó ibè ni láti mú àyípadà bá a, èyí tó nípa lórí ìrònú àwọ̀n èniyàn.

Írúfẹ̀ ipẹ̀ fún àyípadà tí Máàsi àti àwọ̀n ẹ̀mẹ̀wà rẹ̀ n rán lẹ̀nu bí Ifá yìí ni Fálétí n fọ̀n rere rẹ̀ nínú ewi *Bírí Layé Ní Yí*. Ni sọ́kí àmúlò ìlànà Máàsi yóò fún wa láàyè àti ànfaàní láti mọ̀ àwọ̀n ohun tó sọ̀kùnkùn sí wa nínú *Bírí Layé Ní Yí*, bó ti so mọ̀ àwùjọ ọ̀ṣẹ̀lú orílẹ̀-èdè Nàìjíríà, kì í ṣe bí ohun tó ti kojá nìkan, ṣùgbọ̀n, ní pàtàkì ní sàà ètò ìṣẹ̀lú ọ̀de-òní.

Bírí Layé Ní Yí bí Ewì Àpilẹ̀kọ Yorùbá

Bí ẹyẹ bá ẹ fò, là á sòkò ẹ lórò ìtupalẹ afò ajeméwì. Ídí tí ẹyí ẹ rí bẹẹ kò sé léyìn pé, àbùdá àti یشه́dá àdámọ́ fún ìdámọ́ ewì kọ̀ọ̀kan máa n yàtò síra wọn. Àwọn àbùdá àdámọ́ ìdámọ́ ewì sì nípa nínú ìtumọ́ àti یشه́ tó n ẹ lówùjọ tó bí ewì náà. Nítorí náà, ìgbésẹ̀ àkọ̀kọ́ fún ìtupalẹ یشه́-ọ̀nà-aláwòmọ́ lítíresẹ̀ ajeméwì ni láti lè ẹ̀pẹ̀júwe irú ewì bẹ̀ẹ̀; láí ẹ̀ bẹ̀ẹ̀, akítíyan ìtupalẹ́ irú ewì bẹ̀ẹ̀ yóò pakasọ́ fún asàtupalẹ́. یشه́ àjùmọ̀sẹ̀ Matterson àti Jones (2000, o. i. 1) sín wa ní gbẹ̀rẹ̀ ipàkọ́ ipèníjà yí pé:

It is impossible to discuss poetry, or even to understand it, without some knowledge of poetic form. Form is, or should be, the starting-point of any analysis of poetry, because its form distinguishes poetry from other kinds of writings or communication.

Kò ẹ́ ẹ́ ẹ́ láti jíròrò lóri ewì, tàbí kí ewì yéni, láini imọ́ àtò irú ewì bẹ̀ẹ̀. Írísí ló gbọ̀dọ́ jẹ́ ibi tí a ó ti mugi ìtupalẹ́ ewì gùn, ìdí ni pé, àtò ló pààlà iyàtò ewì sí ọ̀nà ìkọ̀wé míràn tàbí ìbáńisọ̀rọ̀.

Ọ̀kan lára àbùdá pàtàkì tó sọ ewì alohùn, ẹyí tí *Bírí Layé Ní Yí* tan mó di iràwò ọ̀sán ni pé, یشه́dá rẹ̀, aláràagbàydá ni, nítorí, ọ̀kan-ò-jọ̀kan àwọn ohun tó kó wonú bí i, orin, ìlù àti ijó. Ẹyí mú kí irú یشه́rì ewì yí ní ẹwù àti ẹwà àrà ọ̀tọ́ tí ó wuni. Bí àpẹ̀rẹ̀, یشه́ àjùmọ̀sẹ̀ Kennedy àti Gioia, (2007, o. i. 150), ẹ̀gbékalẹ́ èrò wọn nípa ìbátan láárín ewì àti orin pé:

Poetry and song were originally one art, and even today the two forms remain closely related. We celebrate the sounds of a poem by praising its “music” just as we complement a great song lyric by calling it “poetic.”

Tẹ̀lẹ̀tẹ̀lẹ̀, ọ̀kan náà ni یشه́-ọ̀nà ewì àti orin, kòdà, tí tí di àsìkò yí, típẹ̀típẹ̀ sì ni ìbátan ewì àti orin. A máa n joyin àtadùn dídún ewì nípa gbìgbóríyìn fún “orin” bi a ẹ́ n gbàrukù ti ọ̀rọ́ orin nípa pípẹ́ ẹ́ ní “ewì.”

Ohun tí à n pa lásamọ́ ni pé, láti ìbẹ̀rẹ̀ pẹ̀pẹ̀, omi àti aró, tí kò ẹ́ ẹ́ yà nípa ni àjọ̀sẹ̀pọ́ tó wà láárín ewì àti orin, ìlù àti ijó, pàápàá, kí ẹ̀kọ́ mọ̀ńkọ́-mọ̀ńkà tó wọ̀ àwùjọ́ Yorùbá. Ẹ́ ibi a bá ti n sọdún ìlasamọ̀jà, ìbẹ̀ náà ni a ti n sọdún múlává, àtewì, àtorin “à-n-jọ-n-rin” ni wọn, kí àwùjọ́ Yorùbá tó gbàlẹ̀jò (ewì)

Òyìnbó, síbẹ̀ náà, èyí kò pa kádàrá ewì Yorùbá dà. Şé àìlówó lówó ni, kò gbòdò dín ojò-orí ẹ̀ni kù tàbí pa kádàrá ẹ̀ni dà rárá. Euba (1975, o. i. 471) ní:

The distinctions which poetry and music normally have in European tradition are not present in the Yorùbá tradition and it will appear that we have adopted two European terms when either one or the other would suffice.

Ìpààlà láàárín ewì àti orin tó wà nílànà Òyìnbó kò sí nínú ìlànà ti Yorùbá. Ó sì wá jò bí ẹ̀ni pé, a ti pa ohun méjì nínú ìlànà Òyìnbó pò, níbi tí òkankan kò tilẹ̀ ti jẹyọ.

Ní àgbálogbábò, Euba (1975, o. i. 471 & 5) sọ nípa ìbátan tàbí iyapa ewì àti orin, pàápàá, bó şe kan ìlànà ti Yorùbá pé, jíjọ ni àjọşepò bẹ̀yè yóò jẹ, ìràwò ò lè dòşùpá. Euba ní:

By virtue of distinction which Yorùbá make between ewì and orin, we would be reluctant to define Yorùbá poetical speech as orin. We would have no hesitation however in placing it in the general category of music.

Pèlú ìpààlà tí Yorùbá pa láàárín ewì àti orin, a ó káráró láti kí òrò ewì bí orin. Síbẹ̀ náà, a ò ní kuuru-ara láti fi ewì sáábẹ̀ işòrí orin lápapò.

Şé torí ìdámò, ni a şe ní lórúko. Ìjórúko òtòòtò ewì àti orin şáfihàn iyapa tàbí ìpinya wọn dáàyè kan.

Ọwọ̀ dẹnşere kọ ni Yorùbá fi mú òrò orin, nítorí, ó fẹ̀rẹ̀ má sí ìgbé-ayé wọn tí orin kí í tíí jẹyọ. Ìdí abájọ̀ sì niyí tí Omibiyi (1975, o. i. 492) fi ní:

Among the Yorùbá of Nigeria, as well as other ethnic groups in Africa, music is an integral and functional part of daily activities. It permeates every level of traditional life be it social, religious or ceremonial.

Láààrin àwọn Yorùbá, àti láààrian àwọn èyà ilẹ̀ Áfíríkà yòókù, orin kó ipa tó lóòòrìn nínú ìgbé-ayé wọn. Orin lu já gbogbo ìgbé-ayé nídí amúlùúdùn, ẹ̀şìn tàbí ayeşẹ.

Níwọn ìgbà tí ewì àti orin ti tan dáàyè kan, èyí tó pè fún ìbáńisòrò-ojúkorojú, a jẹ̀ wí pé, alohùn ló máa ní jẹ. Ewì ìlànà alohùn máa ní mú kí àjọşepò tó dán

mórán wà láààrín akéwì àti olùgbó (àwùjò). Šé ẹnì tí à n kẹwì fún, lójú-lẹnu ló máa nì woni, kódà, bí irú ewì alohùn bèẹ bá ti di kíkoólẹ sínú iwé, àbùdá àti isẹdá rẹ, bí alohùn kò ní sọ̀nù tán, Ojúkoojú ni kò ti ní wáyé, yóò wáyé nínú oṣoṣo àti nínú ọkàn. Ojú tó fọ ni, kò sọ̀nù rárá, inú agbá rí ló wà. Matterson àti Jones (2000, o. i. 112) ní:

There is a direct address to the reader, as an essential part of the poem. This technique is especially true of poems which are allied or align with an oral or even an oratorical tradition, where the poet is someone making a speech to an audience. The forms and the effects of such direct address to the reader vary considerably.

Àjọṣepọ̀ tààrà wà láààrín ò̀nkàwé, bí ọ̀kan pàtàkì ara ewì. Ìlànà yìí jẹ̀ òótó, pàápàá, pẹ̀lú àwọn ewì tí wọn ní àṣepọ̀ tàbí so mọ̀ alohùn, ní sàkání ibi tí akéwì ti nì darí afọ̀ sí ò̀h̀wòran. Àtò yìí àti àjọṣepọ̀ ipa tààrà tó ní pẹ̀lú ò̀nkàwé kò dúó lójú kan.

À̀nfààní pàtàkì tí irú ilànà yìí lè fún wa ni pé, a máa sọ ewì di mọ̀nìgbàgbé. Nitorí, kì í ẹ̀ ọ̀rọ̀-ẹ̀nu sàkálá mọ̀, èyí tó rorùn láti sánìlọ̀jà. Irú ewì àjùmòrìn pẹ̀lú orin pè fún irántí. Kennedy àti Gioia (2007, o. i. 131) sọ̀ pé, orin ní àbùdá irántí, “memorable than most ordinary speech and when music is combined with poetry the result can be more memorable still.” (mọ̀nìgbàgbé ju ọ̀rọ̀-ẹ̀nu sàkálá, nìgbà tí orin bá lọ papọ̀ pẹ̀lú ewì, àbàjádé rẹ̀ lè jẹ̀ mọ̀nìgbàgbé síbẹ̀). Àbùdá àjọṣepọ̀ ewì àti orin yìí ni isẹ̀dá ewì *Bírí Layé Ní Yí* ní. Ìdí nìyí tí Fálétí fì síde ewì náà pé:

Mo gbórin dé
Mo gbórò dé
Gbogbo ẹgbé, ẹ gbà á lẹnu mi
Ẹ sọ dorin
Ègbè kúkú lorin àlejò (Ọlatunji 1982, o. i. 5)

Adùn, dídún àti ẹ̀wù ewì yóò yòrò dànù láísí orin. Matterson àti Jones (2000, o. i. 12) ní “Poetry begins to atrophy when it gets too far from music.” (Ewì yóò bèrẹ̀ sí yingẹ̀ tó bá takété sí orin). Kódà, itumọ̀ ewì kò ẹ̀ é yà pẹ̀lú orin. Nitorí, ara Ifá ni Fátímọ̀ wà. Matterson àti Jones (2000, o. i. 156) tẹ̀síwájú pé, “The music of poetry is not something which exists apart from its meaning.” (Ìtumọ̀ orin kò wà lóṣọ̀ sí ewì).

Àwùjọ tó bí Èwì Bírí Layé Ní Yí

Níwòn igbà tó ti jẹ pé, bí omi àti aró ni ihà ikosíra láààrin isẹ ọ̀nà aláwòmọ́-lítírésọ́, yálà eré-oníse, ìtàn àròsọ́ tàbí ewi àti àwùjọ́, àmójúfò ní lá ni yóò jẹ́ láti wo isẹ ọ̀nà aláwòmọ́-lítírésọ́ bí èyí tó dá dúró láì fara ti àwùjọ́. Èyí rí bẹ̀ẹ̀, nítorí, ìtākùn tó so agbè náà ló so elégédé. Nípa bẹ̀ẹ̀, bí a bá n yin ẹ̀tù, orí awó a sì máa wú lẹ̀rọ́ àwùjọ́ àti isẹ ọ̀nà aláwòmọ́-lítírésọ́.

Láìsí àwùjọ́, kò lè sí ènìyàn, bẹ̀ẹ̀ sì ni láìsí ènìyàn, kò lè sí àwùjọ́. Àwùjọ́ jẹ́ àgbárijọ̀pọ́ àwọn ènìyàn ní agbègbè kan, ní sáà tàbí àkókò kan pẹ̀lú àwọn iwà, isẹ àti àṣà tí wọn sà bí ohùn àwòmọ́ irú àwùjọ́ bẹ̀ẹ̀. Ohun àwòmọ́ irú àwùjọ́ bẹ̀ẹ̀ lè jẹ́ mọ́ isẹ̀lú, báyeserí, ìmọ́-ìjinlẹ̀-èrò, ọ̀rọ́-ajé, amúlúúdùn àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lẹ́, tí a lè wò mọ́ irú àgbárijọ̀pọ́ àwọn ènìyàn bẹ̀ẹ̀ láwùjọ́. Àmọ́sá, lítírésọ́ ní alárinà láààrin àwùjọ́ àti ènìyàn. Lítírésọ́ ní í se pẹ̀lú ọ̀mọ̀nìyàn àti àwùjọ́, “is concerned with man and society” (ó ní se pẹ̀lú ọ̀mọ̀nìyàn àti àwùjọ́) (Ògúnṣínà 2006, o. i. 6). Àbájáde gbogbo ohun tó rọ́ mọ́ isẹ àti àṣà àwọn ènìyàn nínú àwùjọ́ ní lítírésọ́ máa n perí. Irú àṣà àti isẹ bẹ̀ẹ̀ máa n wáyé ní àsikò tàbí so mọ́ sáà kan, nínú ilàkàkà ọ̀mọ̀nìyàn láti lálùyo àti láti réyìn àwọn ìdojúkọ́ àti ipènjà pè fún ìjájàgbara.

Bí a ti ṣàfọ̀mọ́ rẹ́ ṣaájú pé, kòrìoyà ni àwùjọ́ àti isẹ ọ̀nà aláwòmọ́-lítírésọ́, pàápàá, ní ṣàkání isẹ ọ̀nà ajeméwì, tíṣe yí fi ṣàtẹ̀gùn itúpale. Nínú ewi kíké tó gùn lé ilàna alohùn, ìrírí akéwì nípa isẹ̀lẹ̀ àwùjọ́ se pàtàkì. Isẹ̀ àjùmọ̀se Kennedy òun Gioia (2007, o. i. 644) fidí èrò yí múlẹ̀ pé:

It is impossible to draw a line between the work of the poet writes and the work he lives, between the life he lives and the life he writes. And the agile critic, therefore, must be prepared to move constantly back and forth between life and poem, not in a pointless circle, but in a meaningful spiraling toward the absolute point.

Kò se é se láti pààlà láààrin isẹ akéwì àti akéwì, láààrin igbé-ayé tó n gbé àti igbé-ayé tó fi kọ ewi. Bẹ̀ẹ̀, lámèétó tó bá já fáfá gbọ̀dò lè wò sọ̀tùn un-wòsòsì láààrin igbé-ayé akéwì àti ewi, kì í se wíwò lójú kan, sùgbọ̀n, pẹ̀lú itumọ́ tí kò fepo boyò rará.

Èrò yí fidí rẹ́ múlẹ̀ pé, ìrírí Fálétí nínú àwùjọ́ isẹ̀lú orílẹ̀-èdè Nàìjíríà ní sáà kan ni *Bírí Layé Ní Yí* forí sọ. Bí àpẹ̀rẹ̀, (Ọ̀látúnjì 1982, o.i. 80) ní:

Lọ́dún 1977 ni Fálétí kéwì yí lóri àtẹ̀ tàbí àwo ti Ilé isẹ̀ Ọ̀látúnbòsún Ọ̀ládàpọ́ se jáde lọ́dún náà. Ilù, lílé àti ègbè orin la fi se ewi náà ní ọ̀sọ́. Ilẹ̀ Nàìjíríà wà lówọ́ àwọn olóogun ní àkókò yí. Sé ẹ́ rántí pé láti ọ̀dún 1966 tí tí di 1979 lèyí wáyé. Lèyìn tí wọn gba ìjọba lówọ́ ọ̀gbèni

© Ọ̀pánbàta: *LASU Journal of African Studies*, Vol. 9 No. 1, January 2021

Yàkúbù Gowon àti Ọ́gágun Múrítalá Muhammed gba ìjọba tí Ọ́gágun Olúşégun Ọ́básanjó jẹ igbákejì rẹ; Mohammed ló sì fi ètò lélé tí a ó fi dá ìjọba padà sọwọ̀ àwọn òşèlú alágbádá ní ọ́dún 1979. Şùgbọ̀n, nígbà tí a pa á ló dún 1976 ni ìjọba ọ́hún bọ̀ sọwọ̀ Ọ́básanjó.

Pèlú èrò yìí, bí àkoónú gbogbo ewi bí èyí tó jẹmótàn, itàn ìşèlú ìjọba tiwa-n-ti-wa lórílẹ̀-èdè Nàìjíríà ni *Bírí Layé Ní Yí*. Èyí şàtilẹ̀yìn èrò àwọn onímọ̀ pé, gbogbo ewi ló ní àbùdá ajẹmótàn. Bí àpẹ̀júwe, Matterson àti Jones (2000, o. i. 125) ní:

All poems – are historical artifacts. They are all produced at specific historical moments, and their meanings are in many ways produced by these moments... History must also be recognized as what did happen in the past.

Gbogbo ewi ló ní orisun itàn. Igbà kàn nínú itàn ni a şèdá wọn, oríşì itumọ̀ wọn sì so mó àkókò yí...A gbọ̀dọ̀ rí itàn bí ohun tó ti şèlẹ̀ sẹ̀yìn.

Bí ó tilẹ̀ jẹ pé, àşikò tí a júwe lókè yìí ni ewi yìí forí sọ, síbẹ̀, ewi tó n wo şàkun ojọ̀wájú nídí ọ̀rò òşèlú orílẹ̀-èdè Nàìjíríà ni *Bírí Layé Ní Yí*, èyí rí bẹ̀, láti lè şàgbéyèwò ìşèlẹ̀ átẹ̀yìnwá kó lè jẹ̀ ẹ̀rì fún ìşèlẹ̀ lọ́lọ́. Ewi awo-ọ̀jọ̀-wájú ni Kennedy àti Gioia (2007, o. i. 235) rí bí:

The poetry of the future aims at the free expression of emotion... and to rouse and initiate, more than to define or finish. Like all modern tendencies, it has direct or indirect reference continually to the reader, to you or me to the central identity of everything...with plenty of impatient democracy.

Ewi ojọ̀wájú máa n fàyè gba ìmọ̀lára ifèrò-inú-ẹ̀ni hàn...kó lè baà ru-ni-sókè láti pinwọ̀ àkóbá. Bí i tìgbàlódé, ó máa n ní àjọşepọ̀ tààrà tàbí tẹ̀bùrú itọ̀kasí òdèrè-kòdèrè sí olùgbọ̀, iwọ̀ tàbí ẹ̀mi sí idámọ̀ ohun gbogbo pèlú ìjọba olóşèlú tí kò tũ rẹ̀şè walẹ̀.

Orí èrò yìí ni ewi *Bírí Layé Ní Yí* dúró lé. Bí àpẹ̀řẹ̀, Fálétí ní:

Şẹ̀ę rántí pé
Láyé òşèlú lara ilú gbẹ̀kan?
Tára ilé n sùré lọ sókoo wọn
Tíjòkùn àgbẹ̀ n figbó şawà lẹ̀gàn,
Tí gbajúmọ̀ n sá,

Tí bọ̀òkìnní n sá,
Tí gbogbo ayé n sá kịjokijo (o. i. 6).

Orí ìtàn ìṣẹ̀lú àtẹ̀yìnwá ni ewì okè yìí n mú wá sí irantí wa. Ó sí wa níyè pé, ohun tó bá ṣeni lẹ̀ḗkan, kò yẹ kó tún ṣeni lẹ̀ḗkejì. Gbogbo àwọn adínàgboòkú ètò ìjọba olóṣẹ̀lú tí ewì yìí dálé láààrin ọ̀dún 1966 títí di 1979 ló sí n domi ètò ìṣẹ̀lú orilẹ̀-èdè Nàìjíríà rú títí dàsikò yìí.

Ìtupalẹ̀ àti Ìjíròrò Ewì *Bírí Layé Ní Yí* pẹ̀lú Ìlànà Máàsi fún Ìmúdúró àti Ìdàgbàsókè Ìjọba Olóṣẹ̀lú

Bí a ti ṣàlàyé ṣaájú, nínú ìlànà máàsi, ikọlura, àkọlùkọgbà, pàápàá, nídí ọ̀rò ìṣẹ̀lú jẹ́ okùnfà kan pàtàkì tó máa n fa àyípadà lésẹ̀. Bí ìtápórógan bá ti wáyé, tí ẹ̀gbé tí a jẹ́ gbàba lé lórí fàáke kọ́rì, tí wọn sì gbéná wojú ẹ̀gbé amúnisin, ohun méjì ló lè ṣẹ̀lẹ̀. Šé méjì nìlẹ̀kùn ṣíṣí, bí kò bá sí sínú, túláàsi ni kó sí síta. yálà kí ẹ̀gbé tí a jẹ́ gbàba lé lórí gba idándè kùrò lówọ̀ ìmúnisin àti ijegàba-lé-ni lórí, tàbí kí ọ̀rò di Ọ̀ṣanyìn mo ọ̀rú rẹ, kí wọn bó sínú igbèkùn ju ti àtẹ̀yìnwá lọ. Nípasẹ̀ èyí, àyípadà ni ó jẹ́ ìlànà Máàsi lógún. Ìlákàka àti jagun àjàbọ̀ yìí ni iwé yaágbó-yaájù *Encyclopaedia Britanica* júwe bí èyí tó mú kí àwọn ipínlẹ̀ Jámìnì mú kí ìṣẹ̀lú ìjọba kànrípá di àfíyìn téégún fiṣo, kí wọn sì ṣe ifirópò rẹ̀ pẹ̀lú ìjọba aṣojú tó bófin mu. Èyí ṣàfihàn pé, ogun jìjà lè mọ̀ jẹ́ pẹ̀lú ohun-ìjà afojúrí, ṣùgbón, ogun inú iwé, ogun enu jẹ́ ohun èlò ogun jìjà pẹ̀lú. Ogun enu- ewì, ni Fálétí sí, nínú *Bírí Layé Ní Yí*. Ó ké gbàjarè sí àwùjọ̀ ilẹ̀ Nàìjíríà, pàápàá, ìjọba olóogun àti aráàlú láti kóniyọ̀ nínú ọ̀fin ijegàba, irẹ̀nìjẹ̀ àti ayé tani-yóò- mú-mi, fámí-lètè-n-tutọ̀, tí àwọn olóṣẹ̀lú ìjọba àwa-ara-wa àkókó lórilẹ̀-èdè Nàìjíríà jẹ́.

Ìgbé-ayé èdá kún fún ogun, pàápàá, ogún láààrin ẹ̀gbé kan sí èkejì lówùjọ̀. Ọ̀gúnṣínà (2006, o. i. 17) ní: “The history of man is the history of class struggles” (Ìtàn ayé èdá jẹ́ ìtàn iwàya-ìjà láààrin ẹ̀gbé). A ó ṣàkíyèsí pé, ìṣígún òmìnira tí Máàsi àti Éngẹ̀lì sí, fún àyípadà ni, bẹ̀ḗ náà ni, ìṣìgun òmìnira tí Fálétí náà sí, pè fún àyípadà bakan náà. Fálétí ní:

Šùgbón bírí layé n yí
Ayé ò ṣe tẹ̀nikan
Ẹ̀nikan ò ni gbogbo igbà kanlẹ̀ (o. i. 5).

Èrò báyéṣerí, iyẹn, igbàgbọ̀ ẹ̀gbé ọ̀ṣẹ̀lú kan lówùjọ̀ jẹ́ igbàgbọ̀ ọ̀fegè, tí kò lésè-ńlẹ̀ rára. Èrò ìlànà Máàsi ni, láti tako irú igbàgbọ̀ báyéṣerí bẹ̀ḗ, kí àyípadà tó lè mú àwùjọ̀ tẹ̀sìwájú lè ṣẹ̀lẹ̀ sáwùjọ̀. Nítorí, irú igbàgbọ̀ nípa èrò báyéṣerí bẹ̀ḗ jẹ́ okùn èyin, tí kò ní jẹ́ kẹ̀ṣin àwùjọ̀ sáré. Bí àpẹ̀rẹ̀, a ó ṣèrántí pé, “àyípadà”

èrò báyéşerí, èyí tó jẹ ilàná Máàsi lógún şe wéékú pèlú èrò àkòmòná ẹgbé òşèlú Action Peoples Congress- APC: “change” (àyípadà), láti jáwé olúborí lówó ẹgbé òşèlú Peoples Democratic Party- PDP nínú ètò ìdìbò gbogbògbòò òdún 2015, èyí tó gbé Ajagun-fẹ̀yìntì Muhamòdù Búhárí wólé bí ààrẹ orílẹ̀-èdè Nàìjíríà. Èrò báyéşerí ẹgbé òşèlú PDP, pé, oğóta òdún làwọn yóò fi wà lórí àpèrè ìşèjòba àpapò, pàápàá, ipò ààrẹ, ló foríşánpón, nítorí, ẹgbé òşèlú APC tako èrò báyéşerí yí. Èrò báyéşerí àwùjò lè şokùnfà iná àjórèyìn idàgbàsókè ohun amúlúúđùn. Báyéşerí lè jẹ yíyípo, àitòná àti ètàn. Nítorí náà, ojúşe işẹ-ona ni, láti wá fin ín ìdí kókò báyéşerí, kó sì şàgbékalẹ ọtun tó jóòótó ohun tó n şelẹ gan an...Gbogbo àwọn aşagbátèrù ilàná Máàsi ló fẹnukò pé, lítírèşò jẹ ipele pàtàkì àwùjò, tí wọn sì rí i bí èyí tó tan mò báyéşerí. Ojú ọtòtòtò sù ni àwọn lámèétó ilàná Máàsi fi wò ó (Ògunşina 2006).

Fálétí lo ewi *Bíri Layé Ní Yí* bí işẹ ona lítírèşò láti tako igbàgbó báyéşerí àwùjò ìşèlú pé, ijòba olóşèlú ló dára jùlò. Bí àwọn ọ̀bàyéjé olóşèlú sàà ìşèjòba tiwa-n-tiwa àkókò lorílẹ̀-èdè Nàìjíríà bá tẹ̀sìwájú ìşèjòba, àfàimò ni aráàlú ò fi ní rugì oyin. Nítorí náà, lójú Fálétí, èrò àti ètò báyéşerí ìşèlú sàà yí kò lè mú àwùjò gòkè àgbà tabí tẹ̀sìwájú rára. Ojú aráàlú ti là, Fálétí, bí agbẹ̀nuşò mẹ̀kúnnú, bẹ̀nuatẹ̀ lu ilàná ijòba olóşèlú, ẹgbé ojèlú, ọ̀bàyéjé ni wọn. Wọn kò şojú aráàlú, ojú ara wọn àti àpapín ni wọn n şe. Fálétí, bí agbẹ̀nuşò aráàlú ní:

Awaa la ní bilẹ̀ yí ò dún
È jẹ kólóogun ó gbàlú
Kí wọn ó gbani.
Kí wọn ó bání túnlé ayé şe
Nítorí i
Èyàn ní şe sàbàbí èyàn
Njẹ olóogun náà ló sù gbani!
Àwọn ni wọn gbani,
Tí wọn bání túnlé ayé şe
Àwọn olóşèlú àtẹ̀yìnwá n wọn şèlúú bàjé... (Ọlátúnjì 1982, o. i. 7)

Ijòba ológun ni a rí bi ọ̀gbàgbà tí gbaraálú. Èrò àti ètò báyéşerí ijòba olóşèlú ti şolẹ̀ ayé di bámií, tìlú kọ ni wọn n şe, tara wọn ni wọn n şe. Ìdí nìyí tí Ọládèjì (1986, o. i. 16) fi ní: “ideology is a product of particular class interest, hence not desirable” (èrò báyéşerí jẹ işẹ-owó àwùjò kan pàtó, tó n ja fún ẹgbé ara wọn, nítorí náà, kò yẹ). Irú ìmísí èrò yí gan an ló bí ilàná Máàsi. Ilàná Máàsi şọ pé:

The philosophers have interpreted the word, the point however is to change it. No single event confirmed the saying more than the Chinese revolution. Revolutions are possible because of causes.

© Ọ̀pánbàta: LASU Journal of African Studies, Vol. 9 No. 1, January 2021

Imperialist oppression creates both the necessity of change, and at the same time, its possibility.

Àwọn awòye ti tùmò ọ̀rò ọ̀hún, kókó tó wá nìbẹ̀ ni láti yí i padà. Kò sí iṣẹ̀lẹ̀ tó fidí èyí múlẹ̀ bí ogun ilẹ̀ Chaina. Ogun wáyé nítorí àwọn idí kan. Ijẹ̀gàba àwọn àmúnisìn fa àwọn iyípadà kan lẹ́sẹ̀, b́akan náà, sì ni iṣééṣe rẹ̀ pẹ̀lú (Richard àti Saba 1986, o. i. 2).

Lójú Mao, átúnṣe gbọ̀dò débá àwọn ohun to ti bàjẹ̀, kí àwùjọ̀ lè ní ilọ̀síwájú tó péye tó sì yẹ. Èrò yí ló ṣàpẹ̀júwe bí i, “curing the sickness to save the patient” (wíwo àìsàn láti dọ̀-la aláìsàn) (Richard àti Saba 1986, o. i. 2). Lójú Fálétí, gbogbo àwọn ibàjẹ̀ tí ijọ̀ba alágbádá àkókó ṣe nìrẹ̀tí wà pé àwọn ijọ̀ba ologun ti ṣe. Bí àpẹ̀rẹ̀, Fálétí ní:

Ọ̀lọ̀jà tóṣẹ̀lú sọ pé kó mè̀tò
Tí wọn géwó ọ̀dún rẹ̀ tó kọ̀dún
Èni ọ̀ba tọ̀ sí
Tí wọn yọ̀ lọ̀ba
Èyàn tóyè ò kàn,
Táwọn ọ̀ṣẹ̀lú fi sígà kó lè ṣe é rán nìṣé
Olóogun ló fi kálukú síbì tó yẹ wọn gbogbo
Bẹ̀ẹ̀ èké ìbá gbalé ikà,
Àwọn olóogun náà ni ò jé
Olóogun ló gbani,
Tí wọn báni túnlé ayé ṣe (o. i. 10).

Lára àwọn iwà ibàjẹ̀ olóṣẹ̀lú ni síṣọ̀ àwọn ọ̀ba di àkùkọ̀ tí ò lè kọ. Wọn mú àdínkù bá owó oṣù wọn. Ifinijoba-joyè kí í ṣe nípa ètọ̀ mọ̀, bó ti gbà ló kù. Iféṣenú àti ifẹ̀okàn olóṣẹ̀lú ni wọn fi ní yanísípò ọ̀ba, kí wọn lè máa ṣe ifẹ̀-ọ̀kàn wọn. Ilàna iṣẹ̀lú tí yóò ṣe tẹ̀rú-tòmọ̀, tonílẹ̀-tàlejò, tolórí-tẹ̀lẹ̀mù lóore ló múmù láyà Mao. Iṣẹ̀ àjùmọ̀ṣe Richard àti Saba (1986, o. i. 2) ní:

Mao theorist which guided the Chinese revolution of victory in 1949, particularly his theory of people's war, ... He wrote “political power grows out of the barrel of a gun” and stressed the need for a peoples's army of an entirely new life as the fundamental guarantee of the revolutionary cause.

Tíòrì Mao, tó ṣatọ̀nà fún àṣeyeye ilẹ̀ Chaina ló dún 1949, ní pàtàkì, tíòrì rẹ̀ tó jẹ̀ ogun àwọn ènìyàn... Ó kọ̀ iwé kan, political power grows

out of the barrel of a gun ibè tó sì tẹnumọ ogun àwọn ènìyàn tó lè bí
ìgbé-ayé ọtun èyí tó lè mú ifòkànbalẹ pàtàkì ìjagun dání.

Lójú Mao, ọ̀nà láti jagun-àjàbọ̀ ni iwé kíkọ̀ jẹ́. Ìlànà Mao sígun àwọn ènìyàn,
èyí tó pè fún ìgbé ayé omìnira àti ifòkànbalẹ̀. Ìlànà ewi ni Fálétí gbà sígun tirẹ̀
nínú ewi Bírí Layé Ní Yí. Ọ̀kan lára ohun tó gbógun tì nínú ewi yí ni ètò ìdájọ̀
tó mẹ́hẹ. Ọ̀nà ibèèrè ni Fálétí gbé èyí gbà nínú ewi rẹ̀. Nínú ewi yí ló ti pè fún
títẹ̀lẹ̀ ìdájọ̀ ọ̀dodo lài fidájọ̀ sẹ̀gbẹ̀ lẹ̀ka ètò ìdájọ̀. Fálétí sàpẹ̀júwe èyí pé:

Bólóogun bá pẹ̀yìndà tán
Táa tún pé jọ̀ tó sẹ̀lù gbalú ríkọ̀!
Njẹ́ a ó le è sinmi ká máa rẹ̀ra ẹ̀ni jẹ́?
Njẹ́ a ó le è sinmi fifẹ́jọ̀ ará ilú sẹ̀gbẹ̀?
Njẹ́ a ó máa fẹ́tọ̀ sẹ̀dájọ̀?
Njẹ́ a ó le è sinmi fifiná wira ẹ̀ni?
E rò óóree ooo (o. i. 12).

Yorùbá ní ọ̀dẹ̀ tó pẹ̀ran tó sẹ̀tùtù, torí èyí tó pa kọ̀, torí òmíràn ni. Ètò ìsẹ̀lú tí
yòò tún máa wáyé lójọ̀ ọ̀lá lórílẹ̀-èdè Nàìjíríà ló múmú láyà Fálétí. Ó dojú ibèèrè
kọ̀ aráalú, ẹ̀ka-ètò ìdájọ̀ àti iwà ìdóró. Èrò Fálétí yí kín mọ̀ èrò ìlànà ọ̀mọ̀lẹ̀yìn
Máàsi, Lenin, pé, irú ìsẹ̀lẹ̀ ọ̀sẹ̀lù Soviet Union, nínú èyí tí, kíkọ̀jú-oro sí ni, ifẹ́tọ̀-
ẹ̀ni-dunni, àìjólóòótọ̀, àìsẹ̀-bótítọ̀-bóti-ye, àti ètò-ìdájọ̀ tó n sẹ̀gbẹ̀. Irú àwọn
iwà báwọ̀nyí ni iwé yaágbó-yaájù *Encyclopaedia Britannica* (o. i. 4) júwe pé:
“Terror was applied without hesitation, humanitarian considerations and in-
dividual rights were disregarded” (Ìdóró jẹ́ mí múlò lài dọ̀wọ̀kọ̀, iwà ọ̀mọ̀lúàbí
àti ẹ̀tọ̀ ọ̀mọ̀nìyàn jẹ́ fifojú rẹ̀nà). Ní àwùjọ̀ tí iwà ìdánílóró àti ifẹ́tọ̀-ẹ̀ni-dunni
bá ti wà, ifásẹ̀yìn yòò bá ìdàgbàsókè àti ilọ̀sìwájú irú àwùjọ̀ bẹ̀. Irú sàpẹ̀júwe
èrò yí ló fẹ̀sẹ̀ rinlẹ̀ nínú ewi *Bírí Layé Ní Yí*, èyí tó sàfihàn ìsẹ̀lẹ̀ ọ̀sẹ̀lù sáà ìjọ̀ba
tiwa-n-tiwa àkọ̀kọ̀ lórílẹ̀ èdè Nàìjíríà.

Yàtò sí ètò ìdájọ̀, ìlànà sí sẹ̀tò ìbò àti ìdìbò tí kò fepoboyọ̀ náà jẹ́ ọ̀pákùtẹ̀lẹ̀ tí
ó gbé ìjọ̀ba tiwa-n-tiwa ró. Bí àpẹ̀rẹ̀, Akínwálẹ̀ (2015, o. i. 1) ní:

Election is the procedure that allows members of an organization or commu-
nity to choose representatives who will hold positions of authority within it.
The most important election select the leaders of local, state and national
governments. The chance to decide who will govern at these levels serves as
an opportunity for the public to make choices about the policies, programs,
and future directions of government action. In Nigeria, reverse is the case as

the last election 2011 was characterized with violence. Crises arose because the people believed the election were rigged.

Ìbò ló máa n fún egbé tàbí àwùjọ kan ní ànfààní láti yan àwọn aṣojú tí yóò di ipò àṣẹ mú. Ìbò tó ẹ̀ pàtàkì jùlọ̀ láti yan àwọn aṣáájú ní ijọba ibilẹ̀, ipínlẹ̀ àti àpapọ̀. Ànfààní láti yan àwọn tí yóò dipò àṣẹ̀ iṣẹ̀jọba mú lárọ̀n ipẹ̀le ijọba wònyì jẹ̀ ànfààní fún aráàlú láti lówọ̀ nínú àwọn ilàna, ètò àti láti kópa nínú ilàna iṣẹ̀jọba ojòṣà. Ní Nàìjíríà, báyii kọ̀ ló rí, nítorí idìbò gbogbogbòò ọ̀dún 2011 ló kún fún ọ̀kan-ò-jọ̀kan láásìgbò, èyí rí bẹ̀ẹ̀, nítorí, àwọn èniyàn gbàgbò pé ìbò náà kún fún mọ̀kárúrù.

Nígbà tó ti jẹ̀ pé, ìbò ni ọ̀nà sí àgbékalẹ̀ yíyan aṣojú sí àwọn ipò ọ̀ṣẹ̀lú ní ipẹ̀le-ń-ipele ijọba, gbogbo agbára lárọ̀n egbé ọ̀ṣẹ̀lú máa n sà láti rí i pé iyé ìbò tí egbé náà rí nípasẹ̀ olùdìje tí wọ̀n fà kalẹ̀ jáwé-olúborí. Ètò ìbò ọ̀fegẹ̀, tí kò tẹ̀lẹ̀ ọ̀ótọ̀ inú àwọn olùdìbò, gbígbé ọ̀mọ Ọ̀bà fún Ọ̀sun yíyí àbájáde ìbò po, fífọ̀jú àbájáde èsì ìbò pọ̀, jíjì àpótí ìbò gbé, kíkẹ̀de èsì ìbò tó lòdì sí ìbò tí àwọn èniyàn di lórí rẹ̀díò àti móhùn-máwòran jẹ̀ diẹ̀ lára ọ̀gòṣòrò igi-wọ̀rọ̀kọ̀ to da iná iṣẹ̀jọba tiwa-n-tiwa àkọ̀kọ̀ rú lórílẹ̀-èdè Nàìjíríà. Bí àpẹ̀rẹ̀, Fálétí ní:

Lákòókò ìbò ọ̀tẹ̀ ní pánsá di mejíméjì
E gbékan roko
E rùkan reBàdàn
Ìbò kò mètọ̀ mọ̀, rẹ̀díò ló mètọ̀
E rówó tán, ẹ̀ sọ̀lé ayé dẹyọ̀
Ìbò àbòsì ni ò jẹ̀ kí tilẹ̀ tẹ̀gàn ó tòrò...
Ìbò jẹ̀ tán búrùjì ò jẹ̀
E wọ̀lé tán ilé n gbóná giri bí ajere
Ṣẹ̀bí ìbò ọ̀tẹ̀ tẹ̀ẹ̀ di nílẹ̀ yí níjọ̀sì
Ọ̀un náà ló ẹ̀ tólóogun fi wà níjọ̀ba
Ìbò àbòsì ijọ̀sì ni ò jẹ̀ kí tilẹ̀ tẹ̀gàn ó tòrò (o. i. 9).

Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé, Fálétí kò dárúko egbé ọ̀ṣẹ̀lú kankan nínú ewì *Bírí Layé NíYí*, a lérò pé, ó ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ kí ó mọ̀ baà ẹ̀gbẹ̀ léyìn egbé ọ̀ṣẹ̀lú kankan ni. Èyí sì mú kí pètẹ̀pètẹ̀ tí ọ̀pá ewì náà ta bá gbogbo egbé ọ̀ṣẹ̀lú, kí í ẹ̀ ní sàà iṣẹ̀jọba tiwa-n-tiwa tí ó jẹ̀ àfojúsùn ewì yí nìkan, ẹ̀gbẹ̀n, tó fi kan àwọn iṣẹ̀jọba tó wà lórílẹ̀-èdè Nàìjíríà léyìn 1979. Pàtàkì ìbò nínú àgbékalẹ̀ ijọba tiwa-n-tiwa yí ló mú kí Fálétí bèèrè lówọ̀ aráàlú àti egbé ọ̀ṣẹ̀lú pé:

Ñjẹ̀ a ó máa fẹ̀tọ̀ dìbò?
Ñjẹ̀ a ó máa fẹ̀tọ̀ ẹ̀lú? (o. i. 13).

Ìpènjà ni ewi yí fọ̀n-rere rẹ̀ pé, bí ọ̀mọ̀dé bá ẹ̀subú, a wo wájú, bí àgbà bá ẹ̀subú a wẹ̀yìn wò. Njé àwọ̀n olóşẹ̀lú ti kẹ̀kọ̀ tábí kọ̀gbọ̀n ninú ohun tó mú ị̀subú bá ị̀şẹ̀jọba olóşẹ̀lú àkókó, kí ti ị̀şẹ̀jọba ẹ̀lẹ̀ẹ̀kẹ̀jì má rí bí i tákókó? Èrò ọ̀bẹ̀ gbẹ̀gìrì, Fálétí pe àwọ̀n olóşẹ̀lú níjà láti ròóre. Ó ní:

Lílé:

È rò óoree,
Kó má e dí kókó
Bí ò tí ì hó oo
È má mà foògùn si
Kó má tiiri
Kó má e di kókó

Ègbè Orin:

È rò óoree,
Kó má e dí kókó
Bí ò tí ì hó oo
È má mà foògùn si
Kó má tiiri
Kó má e di kókó

Lílé:

È rò óoree,
Kó má e dí kókó
Bí ò tí ì hó oo
È má mà foògùn si
Kó má tiiri
Kó má e di kókó

Ègbè Orin:

È rò óoree,
Kó má e dí kókó
Bí ò tí ì hó oo
È má mà foògùn si
Kó má tiiri
Kó má e di kókó (o. i. 13&14).

Èrò inú ewi yí ni a lè pé ní òténté ewi *Bíri Layé Ní Yí*, nítorí pé, àwítúnwí àti ifààyègbà rẹ̀ ló gba itayo. Ẹ́ ohun tí à n rán lẹnu bí Ifá ni, bí kò bá dunni, a sì jé pé ó dùn mọ̀ni ni. Ilù ògìdìgbó ni Fálétí fi èrò yí lù- ọ̀lọ̀gbọ̀n ló lè jó ilù náà, nítorí pé, òwe ló fi pa. Bí omi ọ̀kà/àmàlà/ògì tábí ẹ̀bà kò bá hó, tí a fi da

èlùbọ/iyèfun/ògì tàbí gaàrí sí i, kókó ni yóò ba ounjẹ ọhún jẹ. Àròkò lèyí pa fún àwọn olóṣèlú pé, òjé àkókò ti tó fún wọn láti ṣèlúu re? Lẹkọṛọ-lẹkọṛọ ni èrò ewi máa n jẹ lópò ẹgbà, nítorí àwọn ohun àmì ipàroko inú ewi máa n so típé-típé mọ àwùjọ. Bí àpẹrẹ, èrò ipàroko inú ewi ni iṣẹ àjùmòṣe Matterson àti Jones (2000, o. i. 12 & 3) gbé kalẹ pé: “poetry is *condensed* language, language ‘charged’ with a surplus of meaning, a super-abundance of meaning, language which does not simply denote its object” (Ewi kún fún èdè tó farasin, èdè tó kún fún oriṣiíríṣi itumọ, èdè tí kò dúró fún ohun tó fi ṣàroko tàbí pàroko).

Lójú Máàsi, irírí ṣàgbà ogbón, àwùjọ gbodò ti la àwọn irírí kan kojá bí ẹkọ fún ilòṣiwájú. Oladeji (1986, o. i. 18) ṣàlàyé pé: “Maxism believed that there are some historical stages which a society must pass through before communist revolution can take place.” (Máàsi gbàgbọ pé àwùjọ gbodò ti la àwọn irírí itàn kan kojá kí ijoba àjùmòṣe tó lè wáyé). Èrò ilànà Máàsi yìi ni Fálétí gbàrukùti, bí ẹkọ tó yẹ kí àwọn olóṣèlú ti kọ nípasẹ itàn iṣubú oṣèlú àkókó. Ogbón ọdún yìi ni, èrò èm̀m̀n ló yẹ kó jẹ.

Bí ó ti jẹ pé, orí ipilẹ ẹgbé oṣèlú ni ijoba olóṣèlú dúró lé lóri, ifokantán gbodò wà, láààrín àwọn ẹgbé oṣèlú àti aráàlú, kí ilòṣiwájú tó lè débá àwùjọ. Ifokan-fara-femí sinlú gbodò wà lóokan-àya àwọn olóṣèlú, lài jẹ bẹẹ, ilé ti a fitọ mọ ni yóò jẹ, iri ni yóò wó o. Èrò irufẹ iṣẹjọba yìi ni Mao pè fún, nítorí ó mọ riri pàtàkì àgbékalẹ ẹgbé alájùmòṣe ti a dáálẹ lònà tó péye. Ó ní, èyí ṣe pàtàkì láti nígbàgbọ nínú aráàlú àtìgbàgbọ nínú ẹgbé. Ó pè fún ilànà “sísín aráàlú” àti iṣowọ iṣàkóso àwọn aṣaájú tó jẹ “látòdò aráàlú sí aráàlú” ó yán an pé, ẹgbé alájùmòṣe kọbiara sí iṣàkóso tó jẹ taráàlú. Èni tó lẹm̀i àjùmòṣe kò ní máa dupò oṣèlú pèlú imotara-èni (Richard àti Saba 1986). Irú èrò Mao òkè yìi, ni ewi *Bírí Layé Ní Yí* dúró lé lóri, pèlú píparọwà sí àwọn ẹgbé oṣèlú láti ṣé é bí wọn ti n ṣe é, kó lè baà rí bó ṣe máa n rí. Fálétí ní:

È jẹ ká bẹ àwọn àgbààgbà oṣèlú,
Kí wọn ó fiyè dékùn
È jẹ ká bẹ gbogbo ẹlẹgbéjẹgbé
Kí wọn ó báni wí fúnra wọn
Kí wọn ó má hùwà ọtẹ
Bí i tolóṣèlú àkókó
Tí wọn ṣìgbà ló
Tó jẹ kólóogun ó gba fújà lówọ oṣìkà
Tí wọn ṣìgbà ló,
Tó jẹ kólóogun ó gba fújà lówọ Ijoba (o. i. 12).

Àwọn ẹgbẹ̀ ọ̀ṣẹ̀lú lábẹ̀ ìjọba olóṣẹ̀lú àkókó kò fòótó inú sinlú, àpapín àti ayé fàmílétè-n-tutọ̀ ni wọ̀n jẹ.

Bí a ti sọ ṣaájú pé, ewì awo-ọjọ-ọwájú ni ewì *Bírí Layé Ní Yí*, gbogbo àwọn iwà tò lẹ̀ jẹ adínàgbòòkú fún ìjọba tiwa-n-tiwa ti a ti dárúkọ ṣaájú, tí ó kún ọwọ̀ àwọn olóṣẹ̀lú ni ìṣẹ̀jọba tiwa-n-tiwa àkókó ló sì wà tí tí dì à̀sìkò yí. Nítorí,

ìfarahàn ìtàpórógan nítorí ìrírí iwà *ijegàba, ijegúdújẹrà, àisètó, iréje, ẹlẹ̀yàmèyà, igbénipa, àlákòóyawọ̀* àwọn olóṣẹ̀lú àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ máa n jẹ kí àwọn ènìyàn máa n jẹ kí àwọn ènìyàn fi ojú tẹ̀nbẹ̀lú ìjọba tiwa-n-tiwa bí ẹ̀yí tí kò tẹ̀wọ̀n ní àmúyẹ̀ tí kò tó nínú ìgbéléwọ̀n wọ̀n nígbà mìíràn...Bí ó tilẹ̀ jẹ pé ifonrere ìjọba tiwa-n-tiwa ló gbalé-gboko lágbàáyé, ó dàbí ẹ̀ni pé, ìṣesí àti ìhùwàsí àwọn olóṣẹ̀lú, pàápàá nílẹ̀ Nàìjíríà kò pè fún àtiléyìn tàbí ìgbàrukùti ìjọba tiwa-n-tiwa, nítorí, ọ̀pọ̀ nínú àwọn tò jẹ alákò̀ṣo àti àwọn amúg-bálẹ̀gbẹ̀ẹ̀ wọ̀n ni ìṣesí àti ìgbésẹ̀ wọ̀n jọ ti jàndúkú; pàápàá nílẹ̀ Nàìjíríà...Àmó, pẹ̀lú ifowọ̀ṣowọ̀pọ̀ aráálú àti àwọn alákò̀ṣo láti yanjú ìṣòro ajẹmọ̀ṣẹ̀lú, a kò le fi ìjọba tiwa-n-tiwa wé ti ológun lááláé (Oyèwálé 2015, o. i. 151 & 2).

Èrò Oyèwálé òkè yí, pàápàá, nípa àwọn iwà ìgi-wọ̀rọ̀kọ̀ tò lẹ̀ da iná ìṣẹ̀lú ìjọba tiwa-n-tiwa rú, tí Fálétí tọ̀ka wa sí nínú ewì *Bírí Layé Ní Yí*, bí ẹ̀yí tò ṣàkòbá fún ìjọba tiwa-n-tiwa àkókó sì tùn wà nínú iwà àwọn olóṣẹ̀lú tí tí dì à̀sìkò ìṣẹ̀jọba tí n bẹ̀ lóde ní Nàìjíríà bá yí. Ìpè fún ifowọ̀ṣowọ̀pọ̀ aráálú àti àwọn olóṣẹ̀lú ló lè mú kí ìjọba tiwa-n-tiwa digi àlọ̀yè lórílẹ̀-èdè Nàìjíríà.

Ìṣẹ̀lẹ̀ ìṣẹ̀lú ọ̀dún mètálá gbáko ni Fálétí fi ewì *Bírí Layé Ní Yí* sọrí, nínú ẹ̀yí tí iditẹ̀-gbàjọba mètá ọ̀tọ̀tọ̀ ti wáyé.

È má jéé ká fojú winá ọ̀tẹ̀ lẹ̀ẹ̀kẹ̀jì
Béeyàn bá fojú winá ọ̀tẹ̀,
Yóò ṣépè wò poun ò tún wálé ayé mó
Ọ̀tẹ̀,
Abìpani-wìlìlì
Ọ̀tẹ̀ lódé,
Ni jagunjagun n tojú oorun dójú ikú
A rọmọ̀ ìjòyè tí wọ̀n finá wikú è
Ọ̀tẹ̀ ló dé,
A rẹ̀ni tí ó jagun Ìdàhò̀mì,
Tí ó jagun Àdùbì
Tọ̀tẹ̀ sọ̀lúwarẹ̀ dọ̀kú ìbọ̀n alájere

Tolórí telémù ni í jiyà òtẹ
Ẹ rò óore 000 (o. i. 13 & 14).

Ní àkókò tí Fálétí kéwì yí, òtẹ̀ ìditẹ̀-gbàjọba ológun kúrò lówọ̀ àwọn olóṣẹ̀lú ìjọba tiwa-n-tiwa àkókó, èyí tó mú ìṣòfò-ẹ̀mí lówọ̀ ni ewì yí dá lé lórí. Ikú ogun ni í pakíkanjú, ni ìditẹ̀-gbàjọba jẹ̀ fópò ológún, nítorí, púpọ̀ àwọn ọmọ-ogun ló forí sọgbà ìṣẹ̀lẹ̀ ikú, nípasẹ̀ ìditẹ̀-gbàjọba. Ní àkókò yí, púpọ̀ orílẹ̀-èdè Afíríkà ló wà lábẹ̀ ìjọba ológun, nínú èyí tí kò yọ orílẹ̀-èdè Nàìjíríà silẹ̀. Àpẹẹrẹ̀ ìṣẹ̀lẹ̀ ìditẹ̀-gbàjọba yí ló wáyé ní 16th Oṣù kínní, 1966 lábẹ̀ Olóògbé Ọ̀gágun C. K. Nzeogwu; Ifeajuma Okafor; Anuforo Okonkwo; Ademoyega àti Orji (Ọ̀ládẹ̀-ji 1986). Léyìn ìditẹ̀-gbàjọba lówọ̀ àwọn olóṣẹ̀lú ìjọba tiwa-n-tiwa àkókó tí a ṣàpẹ̀júwe lókè yí, ìditẹ̀-gbàjọba mìíràn tún wáyé lórílẹ̀-èdè Nàìjíríà ní ọjọ̀ ìṣẹ̀gun, Oṣù Keje, 1975, nígbà tí, Kọ̀lẹ̀lẹ̀ Joseph Nanvev Garba kéde lórí Rẹ̀díò nílúú Èkó pé, ológun ti gbàkóṣo ìjọba lówọ̀ Gowon. Ìditẹ̀-gbàjọba yí ló mú ikú Ọ̀gágun Aguyi Ironsi dání. Olóògbé Ọ̀gágun Muritala Ramat Mohammed ló jẹ̀ olórí ìjọba titun yí. Ní ọjọ̀ ketàlá Oṣù Keji, 1976, ni ìditẹ̀-gbàjọba tó já sí pàbò mìíràn tún wáyé, èyí tí, Ọ̀gágun B. S. Dimka kéde rẹ̀ lórí Rẹ̀díò nílúú Èkó. Ìditẹ̀-gbàjọba yí mú ìṣòfò-ẹ̀mí púpọ̀ àwọn ọmọ-ogún dání, nínú èyí tí Ọ̀gágun Muritala Ramat Mohammed àti Táíwò nílúú Ìlọ̀rin wà. A ó ṣàkíyèsí pé, òtẹ̀ ìditẹ̀-gbàjọba lè wáyé láti ìjọba ológun sí ìjọba olóṣẹ̀lú tàbí ológun sí ológun. Èyówù kó jẹ̀, òtẹ̀ ìgbàjọba kì í bímọ̀ re. Ídì niyí tí Fálétí fi ṣàpẹ̀júwe òtẹ̀ ìditẹ̀-gbàjọba bí *Abipani-wùùù*.

Ní àsìkò ìditẹ̀-gbàjọba, hílà-hílo ni yóò gba gbogbo ilú nílá-nílá. Ìgbèríko, abúlẹ̀ àti eṣẹ̀kùkù làwọn ènìyàn yóò máa sa lọ fún ààbò. Fálétí ni:

Ewì àti ilù:

Ṣẹ́ẹ̀ rántí pé

Láyé ọ̀ṣẹ̀lú lara ilú gbẹ̀kan?

Tára ilé n sùré lọ sókoo wọn

Tijòkùn àgbè n igbó ṣawà légàn,

Tí gbajúmọ̀ n sá,

Tí bọ̀òkìnní n sá,

Tí gbogbo ayé n sá kìjokìjo,

Ké̀légbé ó le jẹ̀ kí wọn ó ríbi tójú ọmọ̀ wọn?

Láyé ọ̀ṣẹ̀lú ni gbajúmọ̀ n fòòkùn rìn,

Ṣùgbón bírí layé n yí

KÉ̀dumàrè ó jẹ̀ kíbi ó yí pa dà kó si dire fún gbogbo wa

Bírí layé n yí (o. i. 6).

Níwòn ìgbà tó jẹ pé, ilú nílá-nílá ló jẹ olú-ilú tí ibùjókòó ìjòba wà, ibè kí í fararò nígbà ìditẹ-gbàjòba tàbí nígbà aáwò òṣèlú. Ìgbèríko ni ifàyàbalẹ wà. Àkíyèsí yí ló jẹyọ nínú èrò Oyèwálé (2015, o. i. 148) pé: “nínú ètò ìṣelú Yorùbá ìgbèríko ló súnmọ àwọn èniyàn jùlọ gégé bí ìjòba ìbílẹ̀ tí yẹ kó súnmọ àwọn ará ilú nínú ètò ìjòba tiwa-n-tiwa.” Bóyá, nítorí, ipò àti agbára àṣẹ ìṣẹ̀jòba tó wà láwọn ilú nílá-nílá ló máa n ̀ṣokunfà aáwò òṣèlú, tí ifàyàbalẹ̀ sì máa n wà ní àwọn abúlẹ̀, ìgbèríko àti ẹ̀ṣẹ̀-kùkù. Ìjòba àjogúnbá Yorùbá nínú èyí tí ẹnu àti ọwọ̀ àwọn baalẹ̀ sì ká agbègbè wọn. Nínú ètò ìṣẹ̀jòba Yorùbá, àkúkiújoye sànsàn ju ẹnu mi kò ká ilú lẹ. Nítorí, “ìṣelú ni ààrin gbùngbùn àṣà Yorùbá” (Ilésanmí 1991, o. i. 6). Orí ìgbèríko náà ni Mao gbé ilàna èrò báyéṣerí rẹ̀ kà. Ọládẹ̀jì ní “he based his ideology on rural peasantry” (ó gbé ilàna èrò báyéṣerí rẹ̀ kà ìgbèríko) (1986, o. i. 76). Ohun tí a rí dī mú nínú èrò báyéṣerí ni pé, ipa kèrémi kó ni àṣà ìbílẹ̀ àti ní pàtàkì ewi alohùn lè kó fún imúduró àti idàgbàsókè àwùjọ, pàápàá nídí ìṣelú.

Àgbálogbábò

Ìṣẹ̀ iwádíí yí ti ṣàgbéyèwò ewi *Bíri Layé Ní Yí* pèlú ilàna Máàsi àti àwọn ọmọléyìn rẹ̀. Ìṣẹ̀ yí dábaá síṣe kóriyá àti àtilẹ̀yìn fún àmúlò ewi alohùn pèlú àwọn akéwì. Ìwòye wa ni pé, ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ètò àti ilàna ajeṣòṣelú ló n sá ọ̀gòròrò àwọn aráalú lójá, nítorí, ọ̀pọ̀ ní kò nímọ̀ mọ̀ọ̀kọ-mọ̀ọ̀nkà láwùjọ Orílẹ̀-èdè Nàìjíríà. Ọ̀pọ̀ tó lè kàwé tàbí tó mọ̀ iwé é kà, ni wọn kò ráyè tàbí ní ànfàani láti kà nípa ètò àti ilàna ajeṣòṣelú. Ìṣẹ̀ iwádíí yí dábaá àmúlò ewi alohùn sínú fónrán (rẹ̀kọ̀dù) àti àwọn ilàna ibára-ẹni sọ̀rọ̀ ìgbàlódé fún ilanilóyè ètò ìṣelú ìjòba tiwa-n-tiwa. Ilàna yí yóò ṣèrànwọ̀ láti kojú ipènjà tó rọ̀ mọ̀ àinímọ̀ nípa àwọn ilàna tó rọ̀ mọ̀ ìjòba tiwa-n-tiwa lorílẹ̀-èdè Nàìjíríà. Níwòn ìgbà tó ti jẹ̀ pé, láìsí èkọ̀ iwé àti ilò rẹ̀, pàápàá, níru àwùjọ bí i ti Nàìjíríà àti ni Áfíríkà, idàgbàsókè yóò pakasọ. Kí àwùjọ ilẹ̀ Nàìjíríà tó gòkè agbà nídí èkọ̀ mọ̀ọ̀kọ-mọ̀ọ̀kà, àmúlò ewi alohùn yé ní mímulò. Ẹ̀ àyangbẹ̀ ajá dùn, ṣùgbọ̀n, ohun kan la ó jẹ̀ kájá tó gbẹ̀.

Ní àgbálogbábò, àmúlò ilàna Máàsi láti fi tú ewi *Bíri Layé Ní Yí* palẹ̀ ti ràn wá lówó, kí í ṣe láti nímọ̀ tó gbòrò sí i nípa ewi yí nikan, ṣùgbọ̀n, ó dúró bí atọ̀nà fún ọ̀nà àbáyọ̀ kúrò nínú làásìgbò òṣèlú, pàápàá, fún orílẹ̀-èdè Nàìjíríà, bí orílẹ̀-èdè tó ṣẹ̀ṣẹ̀ n didelẹ̀ nídí òṣèlú nilẹ̀ Áfíríkà àti lágbàáyé. Ilàna Máàsi tí ìṣẹ̀ yí múlò, ṣe wẹ́kú, kí í ṣe pèlú àkókò ifojúsùn ewi *Bíri Layé Ní Yí* nikan, ṣùgbọ̀n, tí tí dī lóṣíṣí yí. Ẹ̀ ẹ̀mọ̀ tó ti lópòó nílẹ̀ ni, kò yẹ kó ṣírẹ̀ sá. Àmúlò ilàna yí ni a lérò pé ó lè mú àṣeyọ̀rí bá ìṣẹ̀jòba tiwa-n-tiwa lórílẹ̀-èdè Nàìjíríà.

ÀWỌN ÌWÉ ÌTỌKASÍ

- Adéṣun, H. O. (2013). "Towards a Socio-semiotic Model for the Analysis of Yorùbá Written Poetry." Nínú A. Adéjùmò (Olóòtú) *YORÙBÁ: Jónà egbé-onimò èdè Yorùbá* 7(1): 104-134. Ibadan: Hakolad Publishers.
- Adéyemí, L. (2001). "Ìṣé ọ̀rọ̀ lámèyítọ̀ lítírésọ̀ Yorùbá." Nínú B. Àjàyí (Olóòtú), *Èkọ̀ Ìjìnlẹ̀ Yorùbá: Èdá-èdè, lítírésọ̀ àti àṣà* (o. i. 145-166). Ìjèbú-Òde: Shebótímọ̀ Publications.
- Akinwale, A. (2015). [Opinion] Election Crises In Nigeria And The Beat Form Of Political Party For Vision 2020. From [www.informationng.com/2015/opinion-election-crisis-in-nigeria-and the...](http://www.informationng.com/2015/opinion-election-crisis-in-nigeria-and-the...)
- Caudwell, C. (1977). *Illusion and Reality*. London: Lawrence and Wishart.
- Euba, A. (1975). "The interrelationship of music and poetry in Yorùbá tradition." Nínú W. Abimbólá (Olóòtú) *Yorùbá oral tradition* (o.i. 471-484). Ile-Ifẹ̀: Department of African Languages and Literatures.
- Gunner, L. (2007). "Africa and orality." Nínú T. Olaníyan & A. Quasyson (Olóòtú) *African literature: An anthology of criticism and theory* (o. i. 67-71). Malden, USA: Blackwell Publishing Limited.
- Ilésanmí, T. M. (1991). "Yorùbá Oral and Written Literature: Towards a cultural Formulation for a Critical Analysis." Nínú F. A. Šóyoyè àti L. O. Adéwólé (Àwọ̀n Olóótú) ní ìbọ̀lá fún Ọ̀jọ̀gbọ̀n Ayọ̀ Bámgbóšé, Series 3, (o. i. 65-77). Ifẹ̀: African Languages and Literature.
- Ìrèlè, A. (2007). "Orality, literacy, and African literature." Nínú T. Olaníyan & A. Quasyson (Olóòtú) *African literature: An anthology of criticism and theory* (o. i. 74-82). Malden, USA: Blackwell Publishing Limited.
- Kennedy, X. J. àti Gioia, D. (2007). *Introduction to poetry* (Twelfth Edition). New York: Pearson and Longman.
- Kimanuka, O. (2015). We must develop the reading culture to remain relevant. www.newtimes.co.rw/section/read/186391/
- Marx, K. (Olóòtú). (2002). *Encyclopaedia Britannica*. Vladimir Ilich Lenin. <https://www.britanica.com/topic/leninism>
- Matterson, S. àti Jones D. (2000). *Studying Poetry*. London: Hodder Arnold.
- Ogunšina, B. (2006). *Sociology of the Yorùbá novel: An introduction*. Ilorin: Integrity Publications.
- Omibiyi, M. (1975). "The training of Yorùbá traditional musicians." Nínú W. Abimbólá (Olóòtú) *Yorùbá oral tradition* (o.i. 490-516). Ile-Ifẹ̀: Department of African Languages and Literatures.
- Oscar, H. (Olóòtú). (2002). *Encyclopaedia Britannica*. Fredrich Engels. <https://www.britannica.com/biography/Fredrich-Engels#ref7180>
- Oyèwálé, A.S. (2015). "Ìfarahàn Ìmọ̀ Abíníbí nínú Ewì Àpilẹ̀kọ̀ Yorùbá fún Ìmúdúró Šòkan Ìṣẹ̀lú Nàìjíríà." Nínú C. Àkangbé (olóòtú) *YORÙBÁ: jónà egbé-onimò èdè Yorùbá*, 8(1): 139-180.
- Ọladejì, S. (1986). *Theory of element of government*. Ibadan: Adacaf Publishers.
- Ọlátúnjì, Q. (1982). *Ewì Adébáyọ̀ Fálétí. Ìwé Kinni*. Ibadan; Heinemann Educational Books (NIG.) Limited.
- _____. (1982). *Ewì Adébáyọ̀ Fálétí. Ìwé Keji*. Ibadan: Heinemann Educational Books (NIG.) Limited.

Òpèfẹ̀yìntímí, A. (1977). *Tíyí àti iṣowólò-èdè*. Oṣogbo: Tanimẹhin-ọlá Press.

Richard, S. àti Saba, P. (1986). The theory and practice of Mao. From <https://www.marxists.org/history/erol/uk.hightide/mao.htm>